

7. ÖZET PROJE PAKETLERİ

Aşağıda DAP Bölgesinde yer alan havzalara yönelik, sektörel düzeyde acil müdahale alanları için bir dizi proje paketleri tasarlanmıştır. Sektörel önem ve değer zincirinin göz önüne alındığı bu çalışmada, doğrudan uygulamaya yönelik 10 farklı proje öngörülmüştür.

Proje Paketleri	Proje Başlıkları
Özet Proje Paketi 1	Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Projesi
Özet Proje Paketi 2	Besi Hayvancılığının Geliştirilmesi Projesi
Özet Proje Paketi 3	Damızlık Hayvan Yetiştiriciliği Projesi
Özet Proje Paketi 4	Yem Bitkileri Üretiminin Geliştirilmesi Projesi
Özet Proje Paketi 5	Mera Islahı ve Kullanım Verimliliğinin Geliştirilmesi Projesi
Özet Proje Paketi 6	Örgütlenme Projesi
Özet Proje Paketi 7	Geleneksel İşletmelerin Modern İşletmelere Dönüştürülmesi ve Geliştirilmesi Projesi
Özet Proje Paketi 8	Hayvan Barınaklarının Modernizasyonu Projesi
Özet Proje Paketi 9	Ürün Katma Değerinin Artırılması Projesi (Pazarlama ve Markalaşma vb.)
Özet Proje Paketi 10	Bölgeye Yönelik Spesifik Bakteriyel, Viral ve Paraziter Aşı Üretim Projesi

7.1 Özet Proje Paketi 1

Projenin Adı	Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Projesi
Projenin Amacı	DAP bölgesinde süt sığırcılığını geliştirecek önlemlerin alınarak rekabetçiliğin artırılması, verimli, karlı ve sürdürülebilir süt sığırcılığı yapılması amaçlanmaktadır.
Projenin Gerekçesi	<p>İnsan yaşamı için en önemli gıda mamullerinden birisi süt ve süt ürünleridir. Süt, sağlıklı ve dengeli beslenmenin temel kaynaklarından birisidir. Ülkemizde gerek süt üretiminin gerekse kişi başına süt tüketiminin yeterli düzeyde olmadığı bilinmektedir. Özellikle proje sahası Doğu Anadolu Bölgesinde büyükbaş hayvancılık işletmelerinin küçük aile tipi işletmeler olması, ekonomik açıdan yetersizlikleri, hayvan varlığının önemli bir kısmının verim düzeyi düşük hayvanlardan oluşması, genetik açıdan verimli hayvanların ise yeterli düzeyde beslenememesi, barınak gibi çevresel şartların gerektiği gibi olmaması, ağır kış şartları, sağımın iptidai şartlarda ve hijyenden uzak şekilde yapılması, sütün ahır içinde soğutulması gibi faktörler süt verimini ve kalitesini olumsuz etkilemektedir. Küçük aile tipi işletmelerde sürü büyüklüğünün yeterli düzeyde olmaması, üretimde teknolojinin kullanılamaması nedeniyle süt üretiminin düşük düzeyde kalması hayvan yetiştiricileri için sütü ticari bir ürün olmanın dışına itmektedir.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde meraya dayalı hayvancılık ağırlıklı olarak yapıldığından, doğan buzağların anneleri ile meraya gidebilmesi için doğumlar belirli aylarda (<i>Aralık, Ocak, Şubat</i>) yoğunlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak da 3-4 aylık bir zaman zarfında süt bol bulunmakta ve fiyatı normalden çok düşük kalmaktadır. Yılın kalan bölümünde ise süt fiyatları yükselmekte, ancak yeterli süt bulunmamaktadır. Bu durumdan en çok bölgedeki mandıralar etkilenmektedir. Yıl boyu sürekli ve kaliteli süt bulamadıklarından kapasitelerinin altında çalışmakta, bölgede çok önemli kapasite atıl kalmaktadır.</p> <p>İşletme bazlı düşünüldüğünde, ticari yeterliliğe sahip miktarda süt üretimi yapılmadığı zaman, işletmeler modern sağım makinelerini, soğutma tanklarını temin edemeyip, depolamayı, uygun taşıma işlemlerini yapamadıklarından süt kalitesinde de önemli düşüşler yaşanmaktadır. Bu anlamda, süt için soğuk zincir oluşturulamamaktadır. Bölgede kalifiye eleman yetersizliği, hastalıkların ve ölüm oranlarının normalden yüksek olması, süt sığırcılığı için çok önemli olan kaliteli kaba yem üretiminin</p>

	<p>yetersiz olması gibi sorunlar, süt hayvancılığı açısından rekabetçiliği negatif yönde etkilemektedir.</p> <p>Verimli karlı ve sürdürülebilir bir hayvancılık amacına ulaşabilmek için öncelikle süt verimi yüksek kültür ırkı sığırların oranı artırılmalı, sürü büyüklüklerinin optimal büyüklüğe ulaşması sağlanmalı, sürü projeksiyonu uygulanarak doğumlar yıla yayılmalı, suni tohumlama sayıları artırılmalı, yem bitkileri üretimi artırılmalı, hayvanların kış beslemeleri iyileştirilmeli, makinalı sağım yaygınlaştırılmalı, sağımda hijyen önlemleri artırılmalı, sütte soğuk zincir kurulmalı, konu ile ilgili eğitimler mutlak surette verilmelidir.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Üretimde Verim Düzeyi Yüksek Sığır Irklarının Kullanılması <p>Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde süt sığırcılığı genetik açıdan üstün özelliklere sahip verim düzeyi yüksek sütçü ırk (<i>holştayn, jersey</i>) sığırlarla yapılmaktadır. Bu hayvanların ırka özgü verim özelliklerini gösterebilmeleri bakım ve beslemelerinin çok iyi bir şekilde yapılması, aynı zamanda çevresel şartların çok iyi olması ile mümkündür.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde coğrafi ve topoğrafik şartlar, hayvansal işletmelerin fiziki alt yapısı, bakım ve besleme şartları, yetiştiricilerin istekleri gibi faktörler dikkate alındığında süt sığırcılığı işletmelerinde üretimin Simental, Montofon gibi kombine verimli hayvanlarla yapılması çok daha uygun olacaktır.</p> <p>Bölge hayvan varlığı içinde söz konusu ırklardaki hayvanların artırılması için, bölge genelinde damızlık işletmelerinin kurulması, suni tohumlama oranlarının artırılması, embriyo transfer merkezlerinin kurulması, koruyucu hekimlik hizmetlerinin iyileştirilmesi, aşılama oranlarının yükseltilmesi, bakım ve beslemede modern tekniklerin kullanılması gerekmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sütte Soğuk Zincirin Oluşturulması <p>Bölgede üretilen sütlerde kalite düşüklüğü önemli bir sorundur. Bölge genelinde sağımda hijyene dikkat edilmemesi, sağımın makinalar yerine elle yapılması, sağılan sütlerin soğuk zincire sokulamaması, süt soğutma tankları yerine bidonlarda ve ahır içinde soğutulması, mandıralara soğuk zincirde gönderilememesi kalitenin düşük düzeyde kalmasına yol açmaktadır.</p>

Sorunun çözümüne yönelik olarak bütün büyükbaş hayvancılık havzalarında 10 baş ve üzeri süt sığına sahip işletmelere manuel süt sağım makinalarının ve sağılan sütlerin soğutulmasını sağlamak amacıyla 300-400 lt'lik süt soğutma tankları dağıtılmalıdır. Birliklere, kooperatiflere, özel sektöre özendirici ve örnek olması için başlangıçta kamu kaynakları ile DAP bölgesi büyükbaş hayvancılık havzalarında tüm ilçe merkezlerinde kapasitesi, ilçe genelinde üretilen süte göre belirlenecek süt toplama merkezleri kurulmalıdır.

- **Buzağı Hastalık ve Ölüm Oranlarının Azaltılması**

Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde buzağı ölüm oranları %2-5 seviyelerinde iken ülkemizde bu oranlar çok daha yüksektir. Doğu Anadolu Bölgesinde durum daha da kötüdür. Buzağı sağlığı ve ölümleri konusunda Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının da önemli çalışmalar yaptığı bu günlerde, konunun yetiştiriciler tarafından çok daha iyi anlaşılması için eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına çok daha fazla önem verilmeli ve destek sağlanmalıdır.

Halihazırda amaca uygun olarak DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığınca Erzurum, Elazığ ve Van illerinde Üniversiteler bünyesinde kurulmuş, faaliyet gösteren çiftçi eğitim merkezlerinin sayısı artırılmalıdır.

Bu bağlamda, BB1 havzası içinde yer alan ve Veteriner Fakültesinin bulunduğu Kars ilinde, BB2 havzası içinde yer alan ve Ziraat Fakültesinin bulunduğu Iğdır ilinde, B12 havzası içinde yer alan ve Ziraat Fakültesinin bulunduğu Malatya ilinde, BB11 havzası içinde yer alan ve Veteriner ve Ziraat Fakültelerinin bulunduğu Bingöl illerinde çiftçi eğitim merkezleri (*teorik ve pratik eğitimin birlikte verebileceği*) kurularak başta buzağı/kuzuların bakımı ve beslenmesi olmak üzere bitkisel ve hayvansal üretim, ürün işleme, pazarlama ile ilgili güncel ve teknik bilgiler üreticilere aktarılmalıdır.

Bölge genelinde buzağı hastalıkları ve ölümler süten kesim dönemine kadar solunum ve sindirim sistemi kaynaklı olmaktadır. Önleyici olarak aşılar, septi serumlar, dezenfektanlar, göbek kordonu için klipsler yetiştiricilere ücretsiz olarak dağıtılmalıdır.

- **Sürü Yönetimi ve Projeksiyonu**

Doğu Anadolu Bölgesinde doğumların dolayısıyla süt üretiminin yıla yayılması, bunun sonucu olarak gerek üreticilerin gerekse mandıraların

	<p>kazanması, atıl kapasitenin azaltılması için bir dizi önlemler alınmalıdır. Yetiştiricilerin suni tohumlama giderlerinin devlet tarafından karşılanması veya bölgede suni tohumlamadan doğan buzağı desteklerinin artırılması, kış beslemesinde bölge yetiştiricisine kaliteli kaba ve konsantre yem temini konusunda sübvansé yöntemiyle destek sağlanması alınabilecek önlemlerdir. Ayrıca yetiştiricilerin; bakım, besleme, sürü yönetimi konularında danışmanlık hizmetleri alması durumunda giderlerinin bir bölümü belirli sürelerle desteklenmelidir.</p>
Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler
Proje Dönemi	<p>2018-2023</p>

7.2 Özet Proje Paketi 2

Projenin Adı	Besi Hayvancılığının Geliştirilmesi Projesi
Projenin Amacı	Doğu Anadolu Bölgesinde besi hayvancılığını geliştirmek için çeşitli önlemler alınarak, rekabetçiliğin artırılması, karlı, verimli ve sürdürülebilir bir besicilik yapılmasının sağlanmasıdır.
Projenin Gerekçesi	<p>Doğu Anadolu Bölgesinin ekonomisinde besi hayvancılığı önemli bir yer tutmaktadır. Bölgede yapılan alan araştırmasında, hayvan yetiştiricilerinin büyük bir kısmı hayvancılığı ailenin geleneksel uğraş alanı olarak tanımlamakta ve bu uğraşı devam ettirme arzusu içerisinde olduklarını belirtmektedirler. Ancak, bölgede yetiştirilen hayvanların et verimleri, karkas ağırlıkları son yıllarda ırk ıslahı ile kültür ve melez ırkların sayılarında görülen artışa rağmen istenilen düzeyde değildir. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Örneğin beside, besi performansı çok daha yüksek etçi ırklar (<i>Limuzin, Şarole, Angus, Hereford</i>) yerine kombine verimli (Simental, Montofon) kültür ve melez ırk hayvanların kullanılması, besiye alınan hayvanların gerektiği şekilde beslenememesi, bölgede hastalıkların ve ölüm oranlarının normalden yüksek olması, gerektiği şekilde hayvanların beslenememesi, besiciliğin de önemli ölçüde çayır- meraya dayalı yapılması, mera amenajmanına uyulmamasının sonucu olarak çayır-mera kalitelerinin her geçen gün azalması, yem bitkileri üretiminin yetersizliği, barınak şartlarının uygun olmaması, kış şartlarının ağır olması, kalifiye eleman yetersizliği bunlardan başlıcalarıdır.</p> <p>Bunların yanı sıra özellikle Doğu Anadolu Bölgesinde hayvancılık işletmelerinin ölçek büyüklüğünün yeterli olmaması, ölçek sorununun ortaya çıkardığı girdi maliyetlerinin yüksekliği, ürünlerin uygun ortamlarda üretilmeyip, depolanamayıp, nakliyesinin yapılamaması, uygun fiyattan satılamaması sorunu gibi bir çok sorunu beraberinde getirmektedir. Ekonomik yetersizlikler ile mera dönüşü kış beslemesi için kaba ve konsantre yemlerin temini yeterince yapılamamaktadır. Bölgede doğan hayvanların besisi bölgede yapılmayıp, hayvanlar çok genç yaşlarda bölge dışından gelen tüccarlara satılmaktadır. Bu durum bir yandan hayvan yetiştiricilerinin karlılığını olumsuz etkilerken, diğer yandan hayvan kesimi ilgili bölgede yapılmadığından ürün katma değeri de bölge dışına çıkmaktadır. Bölgede son yıllarda yılın her döneminde yapılan besiciliğin yerini kurban bayramına kurbanlık yetiştirmeye yönelik besicilik şekli almıştır. Bölgedeki kesimhaneler bu durumlardan olumsuz etkilenmekte, kesime uygun yeterli sayıda hayvan bulamadıklarından kapasitelerinin çok altında çalışmaktadırlar. Bölge hayvancılığında yaşanan bu sorunlar besiciler başta olmak üzere,</p>

	<p>kesimhaneler ve et işleme tesisleri gibi bütün paydaşları olumsuz etkilemekte bölge hayvancılık sektörünün rekabetçiliği zayıflamaktadır.</p> <p>Karlı verimli ve sürdürülebilir bir besicilik için, besi işletmelerinin ölçek ekonomisi göz önüne alınarak, büyüklükleri optimal düzeye çıkartılmalı, az sayıda hayvanın yetiştirildiği geleneksel aile tipi işletmeler yerine hayvan sayısının yeterli düzeyde olduğu işletmeler oluşturulmalıdır. Beside hayvan materyali olarak besi performansı çok daha yüksek etçi ırk sığırlar kullanılmalı, bu hayvanların bakım ve beslenmesinde geleneksel yöntemlerin yerine, modern yetiştirme tekniklerinin kullanılması yaygınlaştırılmalıdır. Eğitim faaliyetlerine önem verilerek, kalifiye eleman eksiklikleri giderilmelidir. Bölgede her dönem besi yapılması için önlemler alınmalıdır. Optimal ticari işletme büyüklüğüne ulaştırılmış olan işletmelerde daha çok mera-çayır veya yaylacılığa dayalı ekstansif hayvancılığın yanısıra ahırda yapılan entansif besiciliği özendirici tedbirler alınmalıdır.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Üretimde Verim Düzeyi Yüksek Sığır Irklarının Kullanılması <p>Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde besi sığırıcılığı genetik açıdan üstün Hayvancılığı gelişmiş ülkelerde besi sığırıcılığı özelliklere besi performansı yüksek etçi ırk (<i>Şarole, Limuzin, Angus, Hereford, Belçika Mavis</i>) sığırlarla yapılmaktadır. Bu hayvanların ırka özgü verim özelliklerini gösterebilmeleri bakım ve beslemelerinin çok iyi bir şekilde yapılması, aynı zamanda çevresel şartların çok iyi olması ile mümkündür. Doğu Anadolu Bölgesinde yetiştiriciler daha çok kombine verimli Simental ve Montofon ırkı sığırlarla besicilik yapmakta ve iyi sayılabilecek sonuçlar almaktadırlar. Bölge genelinde etçi damızlık işletmelerinin kurulması, suni tohumlama oranlarının artırılması, embriyo transfer merkezlerinin kurulması, koruyucu hekimlik hizmetlerinin iyileştirilmesi, aşılama oranlarının yükseltilmesi, bakım ve beslemede modern tekniklerin kullanılması gerekmektedir.</p> • Doğu Anadolu Bölgesinde Besiden Sağlanan Gelirin Artırılması <p>Doğu Anadolu Bölgesinde son yıllarda entansif ve yıl boyu yapılan besiciliğin yerini kurban bayramına kurbanlık yetiştirmeye yönelik bir besicilik modeli almıştır. Bölge yetiştiricisi besilik hayvan materyalini kendileri besiye almak yerine, genç yaşlarda canlı olarak batıdan gelen besicilere satmakta katma değerde büyük oranda bölge dışına çıkmaktadır. Bu durumun temelinde besicilerin ekonomik yetersizliğine bağlı çaresizliği yatmaktadır.</p> <p>Sorunun çözümünde besilik materyalin küçük yaşlarda canlı olarak satılması yerine besilerinin bölgede yapılması ve besi sonunda hayvanların bölgede kesilip işlenmesi durumunda karkas kg'ına fazladan verilecek %10'luk fiyat</p>

farkına ilaveten belirlenen karkas randımanlardan daha yüksek randımanlara ulaşılması durumunda verilecek primler besiciliği canlandıracak, bölge dışına canlı hayvan satışının azalmasına yol açacak, büyük besicilerinde bölgeye gelip yatırım yapmasına, istihdamı artırarak, göçün önlenmesinde katkı sağlayacaktır. Bu projenin maliyeti, hayvanların nakliye giderleri, transporta bağlı canlı ağırlık kayıpları, transport stresine bağlı hastalıkların oluşturduğu kayıplar, hastalıkların yayılma riski, bu risklere karşı alınan önlemler düşünüldüğünde çok daha düşüktür.

• Sözleşmeli Besicilik Projesi

Geçmişte bölgede Şeker Fabrikalarının bulunduğu illerde başarıyla uygulanmış sözleşmeli besicilik modeli günün değişen şartlarına uyarlanarak yeniden uygulamaya konulmalıdır.

Doğu Anadolu Bölgesi illerinde kırsal kesimde yer alan, öncesinde besicilik yapmış, ancak çeşitli nedenlerle bu sektörü bırakmış veya bırakma noktasına gelmiş ancak işletmesine hayvan temin edilip, Et ve Süt Kurumu'nun sözleşme ve alım garantisi ile pazar sorununun ortadan kaldırılmasıyla yeniden üretime başlayabilecek kapasitedeki küçük aile tipi işletmelerin hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır. Projenin başarılı olması durumunda Doğu Anadolu Bölgesinin tamamında uygulanması mümkündür.

Projenin hedefleri,

-Doğu Anadolu Bölgesinde Et ve Süt Kurumunun sözleşme ve alım garantisi ile 12 Büyükbaş Havzasının her birinde 50 adet küçük tip aile işletmesine 25'er adet etçi ırk sığır dağıtılması,

-Besiyeye alınan hayvanlarda günlük ortalama 1.500 gr canlı ağırlık artışının sağlanması,

-Sağlıklı ve kaliteli kırmızı et üretimin gerçekleştirilmesi,

-Maddi imkansızlıklar nedeniyle üretime ara vermiş işletmelerin yeniden üretime başlamasının sağlanması,

-Hayvancılıktan geçimini sağlayamadığı için büyükşehirlere göç etmek arzusunda olan bölge insanının doğup büyüdüğü yerde yaşamına devam edebilmesinin sağlanması,

-Besiciliğin rantabl şekilde yapılmasıyla bu sektördeki insanların tekrar heyecan ve özgüvenini kazanması,

-Üreticinin eksiklik duyduğu bakım besleme ve sağlık hizmetlerinin sağlanması,

-Bölge genelinde kesimlik hayvan sayısının az olması nedeniyle düşük kapasite ile çalışan Et ve Süt Kurumu'na ait mezbahanelerin daha verimli çalışmasının sağlanması,

- Son yıllarda yalnızca kurban bayramına hayvan yetiştirmeye yönelik olan besiciliğin eski yıllarda olduğu gibi yıl boyu besicilik haline dönüştürülmesi,

• Et ve Süt Kurumunun Fiyat Politikası

Et ve süt kurumuna karşı bölge yetiştiricisinin bir güven duygusu bulunmakta, kurum piyasada istikrar sağlamaktadır. Ancak kurum tüm Türkiye'de aynı fiyat politikasını uygulamaktadır. Kurumun bölgeye pozitif ayrımcılık sağlayacak şekilde fiyat uygulamasını sağlayacak politikalar siyasi otorite tarafından belirlenmelidir.

Bölge geneli yüksek rakımlı, sanayi artıkları ve kimyasallar ile kirlenmemiş, doğal ve zengin floraya sahiptir. Dolayısıyla bölgede yetiştirilen büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan üretilen et ve süt ürünlerinin duysal ve kalite özelliklerinin çok daha iyi olduğu kanaati toplumun her kesiminde hakimdir. Bölgede bütün havzalarda üretilen hayvansal ürünlerin özellikle de et ve et ürünlerinin duysal ve kalite özelliklerinin ortaya konulacağı çalışmalar yapılmalıdır. Havzaların lezzet ve kalite haritaları ortaya konulmalıdır.

• Et Borsalarının Kurulması

Doğu Anadolu Bölgesinde besi hayvancılığın bugünkü haliyle kurban bayramına kurbanlık üretmeye yönelik besicilik şeklinden kurtarılıp, yıl boyu besiciliğin yapıldığı bir yapıya kavuşturmak için canlı hayvan ve et borsaların kurulması ile sektörün canlandırılması ve bölgede üretilen besi hayvanlarından ve karkas etten daha fazla katma değer elde edilmesi mümkün olabilecektir. Bu amaçla daha sonra yapılacaklara örnek teşkil etmesi ve özendirici olması açısından ilk etapta BB1 (Kars), BB7 (Erzurum, Ağrı) havzalarında canlı hayvan ve et borsaların kurulması sektörün gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Et ve Süt Kurumu • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler
Proje Dönemi	2018-2023

7.3 Özet Proje Paketi 3

Projenin Adı	Damızlık Hayvan Yetiştiriciliği Projesi
Projenin Amacı	Bölgede ihtiyacı duyulan damızlık etçi ve sütçü sığırların yetiştirilerek küçük aile tipi işletmelere, ihtiyaç olan arzın sağlanması ve yurtdışına bağımlılığın azaltılmasıdır.
Projenin Gerekçesi	<p>Doğu Anadolu Bölgesinde gerek süt, gerekse et üretimi verim düzeyi düşük hayvanlarla yapıldığından verimlilik, buna bağlı olarak ta sürdürülebilirlik düşük düzeyde kalmaktadır. Bölge yetiştiricisi bugüne kadar et ve süt üretimini yerli veya melez hayvanlarla yapıp, çokta verimli olmadığını gördüğünden, sorunu ithal edilen etçi, sütçü veya kombine verimli ırk hayvanlarla çözüme yoluna gitmişlerdir.</p> <p>Son yıllarda yurt dışından ithal damızlık etçi ve sütçü hayvan sayısında sürekli bir artış olmaktadır. Ancak talep artışından dolayı özellikle Avrupa'da fiyatların sürekli artması, ithalatın her geçen gün zorlaşması, dışarıya bağımlılık, döviz kayıpları, bazı ülkelerin artık damızlık satmak istememeleri, daha önce görülmeyen bazı hastalıkların ithal hayvanlardan kaynaklı olarak ülkemizde görülmeye başlanması, artan nüfusla birlikte hayvansal ürünlere talebin artması, arz talep arasındaki makasın açılması, damızlık hayvanları kendi imkanlarımızla üretmemiz gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Damızlık İşletmelerinin Kurulması <p>Doğu Anadolu Bölgesi süt ve besi sığırcılığının problemlerinin başında, üretimin verim düzeyi düşük hayvanlarla yapıyor olması gelmektedir. Bölge yetiştiricisi de durumun farkında olup daha verimli hayvanlarla çalışmanın yollarını arama yoluna gitmektedir. Bu gün itibarı ile yurt dışından sütçü veya kombine verimli gebe düve ithal edilerek problem çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak bu şekilde önemli sayılabilecek miktarda döviz yurt dışına çıkmaktadır.</p> <p>Ülkemizde görülmeyen bazı hastalıklarda ithal edilen hayvanlarla birlikte görülmeye başlamıştır. Yine ithal edilen hayvanlar için yeterli bakım besleme şartları sağlanamadığı için beklenen verim alınamamakta, hayvanların immun sistemleri gelişinceye, çevreye adaptasyonları sağlanıncaya kadar önemli kayıplar yaşanabilmektedir. Sorunun çözümü</p>

	<p>için yapılması gereken özel sektör bölgeye çekilinceye kadar kamu eliyle sütçü ve etçi damızlık işletmelerin kurularak yetiştiricilerin damızlık ihtiyaçlarının karşılanması, zamanla özel sektöründe ilgisini çekecek şekilde destek mekanizmaları uygulanarak bu işletmelerin sayısının artırılmasıdır.</p> <p>İlk aşamada Veteriner ve Ziraat Fakülteleriyle işbirliğinin getireceği kazanımlar dikkate alınarak BB1 (Kars) BB2 (İğdır) BB5 (Van), BB7 (Erzurum) BB11 (Elazığ) BB12 (Elazığ Malatya) havzalarında örnek olarak 1.000'başlık damızlık sütçü ve etçi işletmeler (<i>bölge şartları dikkate alındığında süt için kombine verimli Simental ve Montafon ırkı, et için ise Şarole, Limuzin, Hereford, Angus</i>) kurulmalıdır. Bu işletmeler sonraki aşamalarda özel sektör için rol model olacak şekilde teşkil edilmelidir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Embriyo Transfer Merkezlerinin Kurulması <p>Hayvan ıslahı projeleri çok uzun soluklu ve oldukça maliyetli projelerdir. Son yıllarda çok fazla gündeme gelen embriyo transferleri de hayvan ıslahına katkı sağlayan çok daha kısa sürelerde sonuç almayı sağlayan yöntemlerin başında gelmektedir. Embriyo transferi hayvancılığı gelişmiş ülkelerde çok rutin yapılan işlemler olmasına karşılık ülkemizde çok yeni uygulama alanı bulmuştur. Atatürk Üniversitesi Veteriner Fakültesince İğdır Kazım Karabekir tarım işletmesinde embriyo transferi ile ilgili bir merkez kurulmuş ve ilk embriyo transferleri de yakın zamanda gerçekleştirilmiştir.</p> <p>Bölge hayvancılığının gelişmesi ve damızlık hayvan ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlaması açısından embriyo transfer merkezlerinin sayısının artırılması gereklidir. Bu amaçla ilk aşamada BB1 havzası içinde yer alan ve Veteriner Fakültesinin bulunduğu Kars ilinde, BB5 havzası içinde yer alan ve Veteriner Fakültesinin bulunduğu Van ilinde, BB7 havzası içinde yer alan ve Veteriner Fakültesinin bulunduğu Erzurum ilinde BB11 havzası içinde yer alan ve Veteriner Fakültesinin bulunduğu Elazığ ve Bingöl illerinde embriyo transfer merkezlerinin kurulması hayvan ıslahına katkı sağlayacaktır.</p>
<p>Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)

	<ul style="list-style-type: none"> • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler.
Proje Dönemi	2018-2023

7.4 Özet Proje Paketi 4

Projenin Adı	Yem Bitkileri Üretiminin Geliştirilmesi Projesi
Projenin Amacı	<p>DAP bölgesinde yem bitkileri üretimi için uygun şartlara sahip bölgeler (<i>Muş, Iğdır, Erzurum Pasinler, Kars, Ardahan, Malatya ve Elazığ illerinin yer aldığı havzalar</i>) yem bitkileri üretim alanları olarak planlanıp, buralarda bölge hayvancılığının ihtiyaç duyduğu kaba ve kesif yem bitkilerinin (<i>özellikle yonca, yem bezelyesi, fiğ, tritikale, korunga, silajlık yem bitkilerinin ekimi, silaj yapımı</i>) üretilmesi için alanların bu amaca yönelik tahsisi, bu alanlarda üretilecek yemlerin yüksek oranda teşviklerle cazip hale getirilmesi ve yem üretimi için ihtiyaç duyulan alet-makine desteğinin sunulması amaçlanmaktadır.</p>
Projenin Gerekçesi	<p>Hayvanların yaşamlarını sürdürmeleri ve kendilerinden beklenen verimin alınabilmesi için besleme çok önemlidir. Kaliteli ve uygun maliyetli yemin temini hayvancılık sektörü açısından ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Hayvancılık işletmelerinde giderlerin en önemli kısmını tüm giderler içinde %55-70'lik payıyla yem giderleri oluşturmaktadır. Ulusal Süt Konseyi (USK)'nin 2016 yılı verilerine göre yem maliyeti toplam maliyetin yaklaşık %55'ine karşılık gelmektedir. Karlı ve sürdürülebilir bir hayvancılık için yetiştiricilerin hayvan beslemede kullandıkları yemlerin olabildiğince fazla kısmını kendi işletmelerinde kendilerinin üretmesi gereklidir.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde iklim ve coğrafi şartların etkisiyle yem fiyatları yüksektir. Bundan dolayı büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık büyük oranda, en ekonomik olacak şekilde meraya dayalı (ekstansif) olarak yapılmaktadır. Ancak mera amanejman kurallarına uyulmamasının bir sonucu olarak bölgede meraların kalitesi her geçen gün azalmakta, besleyicilik değerleri düşmektedir. Mera dönüşü yetiştiriciler ekonomik güçlerinin yetersizliği, özellikle kaba yem üretimlerinin istenilen düzeyde olmaması nedeniyle kış beslemesinde kullanacakları kaba ve konsantre yemleri yeterince temin edememektedirler. Yine bölgede kış beslemesinin saman ağırlıklı olarak yapılması, hayvan beslemede modern teknikler (<i>rasyon uygulamaları vs.</i>) yerine geleneksel yöntemlerin kullanılmasının bir sonucu olarak beslenme hastalıklarında artış, döl verimiyle ilgili sıkıntılar, ölüm oranların yüksek olması, verim (et, süt) düşüklükleri görülmektedir. Bölgede entansif yetiştiricilik yapan işletmelerin sayısının her geçen gün artmasına karşın, bu işletmelerde de en önemli sorun yem giderlerinin yüksekliği olmaktadır. Karlı, verimli ve sürdürülebilir bir hayvancılık için yemin uygun maliyetle</p>

	<p>temininde hayvan yetiştiricilerinin kendi hayvanlarının beslenmesini karşılayacak miktarda yemi kendilerinin üretmesi esas iken, bu her zaman mümkün olamamaktadır. İklim koşulları, coğrafi şartlar, parçalı arazi yapısı nedeniyle yetiştiricilerin yeterli miktarda ekilip biçilecek alana sahip olamaması gibi sebepler bunda rol oynamaktadır. Bunların sonucunda mikro düzeyde her hayvan yetiştiricisi tarafından kendi hayvanlarına yeterli miktarda, makro düzeyde ise Doğu Anadolu Bölgesine yetecek miktarda hayvan yemi üretimi yapılamamaktadır. Yem bitkilerinin üretilmesine ilişkin olarak çok sayıda devlet teşvikleri verilmesine, bazı bölgelerde iklim ve coğrafi şartların da uygun olmasına rağmen bölge üreticilerinin yem üretimine çok sıcak bakmadıkları görülmektedir.</p> <p>Hayvanların kendilerinden beklenen et, süt ve döl verimini gerektiği şekilde verilebilmeleri için dengeli şekilde beslenmeleri gerekmektedir. Bölgede özellikle hayvanların kış beslenmesinde önemli sıkıntılar yaşanmakta, birim hayvan başına verimlilik ve kalite düşük düzeyde kalmakta, hastalık ve ölüm oranları artmakta, karlılıklar azalmakta, işletmeler sürdürülebilirlikten uzaklaşmaktadır.</p> <p>Yem bitkileri, hayvanların ihtiyaç duyduğu yemi sağlamasının yanı sıra, toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerine olumlu etkilerde bulunurlar. Yem bitkileri hayvan beslemede ucuz bir kaynak olmalarının yanı sıra, hayvanların sindirim sistemi mikro florası için gerekli besin maddelerini içermeleri, hayvan sağlığına olumlu katkılarının bulunması, mineral ve vitaminlerce zengin olması nedeniyle hayvan beslemede önemlidirler. Son yıllarda hayvancılık sektöründe yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak hayvan varlığımız içinde kültür ve melez ırkı hayvanların oranı artış göstermiştir. Her geçen gün sayısı ve verim düzeyi artan hayvan varlığımızın yeterli, dengeli ve sağlıklı beslenebilmesinde gerekli olan kaba yem ihtiyacının karşılanması için yem bitkileri ekim alanlarının ve verimliliklerinin artırılması zorunlu olmuştur. Son yıllarda desteklemelere bağlı olarak yem bitkileri ekim alanlarında bir artış söz konusudur. Ancak bu artış halen mevcut hayvan varlığımızın kaba yem ihtiyacını karşılamaktan oldukça uzaktır.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Yem Bitkileri Üretiminin Artırılması <p>Hayvancılığı iyi düzeyde olan ülkelerde yem bitkileri tarımı yaygın olarak yapılmaktadır. Söz konusu ülkelerde yem bitkileri ekim alanları %20-30 oranlara sahipken, ülkemizde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının desteklemeleri sayesinde yem bitkileri ekim alanları son yıllarda artış</p>

	<p>göstererek, %10 düzeylerine çıksa da bunun yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.</p> <p>Sorunun çözümü ülkemizde yem bitkileri ekim alanları ile alakalı olarak planlı, programlı çalışmalar yapılmalıdır. Üretimde olumlu etkiler oluşturan destekler artırılmalı ve uzun soluklu olmalıdır. Kuralığa dayanaklı yem bitkileri ekimlerine ekim nöbeti içinde yer verilerek, 4-5 milyon ha seviyelerinde olan nadas alanlarının toplam alan içindeki payı azaltılmalıdır. Üniversite, kamu ve özel sektör işbirliğinde bölgenin coğrafik, topoğrafik ve iklim şartlarına uygun, verimli yem bitkileri üretimi konusunda Ar-ge çalışmaları yapılmalı, sonuçlar sahaya aktarılmalıdır. Bölge üreticisine eğitim çalışmaları yapılarak, yem bitkileri tarımı teşvik edilmelidir.</p> <p>-Ulusal Yem Bitkileri Master Planı: Bu çalışma kapsamında, DAP bölgesinde yer alan tüm havzalarda büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörünün ihtiyaç duyacağı çeşitli yem bitkilerinin analizlerinin yapılacağı ve üretimde verimin artırılıp maliyetlerin düşürülebileceği bir master plan hazırlanmalıdır. Master plan hazırlanırken havza verileri dikkate alınmalı ve plan; tohum seçiminden, sulama imkanlarına, ekim alanları seçimine, üretim biçimlerine, hasat yöntemine ve işlenme şekline vs. kadar tüm değer zincirinde yer alan fonksiyonlara yönelik olarak hazırlanmalıdır.</p>
Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler.
Proje Dönemi	2018-2023

7.5 Özet Proje Paketi 5

Projenin Adı	Mera Islahı ve Kullanım Verimliliğinin Geliştirilmesi
Projeni Amacı	Doğu Anadolu Bölgesinde çayır-mera alanlarının ıslah çalışmaları ile verimliliklerinin artırılması ve sonrasında mera amenajman uygulamaları ile verim düzeylerinin korunması amaçlanmaktadır.
Projenin Gerekçesi	<p>Doğu Anadolu Bölgesi mera varlığı açısından ülkemizin en zengin bölgesidir. Doğu Anadolu Bölgesi yaklaşık %57'lik oran ile ülke toplam çayır alanlarının yarıdan fazlasına, yaklaşık %36'lık oran ile ülke toplam mera alanlarının da 1/3'ünden daha fazlasına sahiptir. Bölgede hayvancılık daha çok mera-çayır hayvancılığı şeklinde yapıldığından, mera varlığı ve verimliliği Doğu Anadolu Bölgesi hayvan yetiştiricileri açısından önem arz etmektedir.</p> <p>Ancak, meraların verimli kullanımı konusunda bölgede önemli sorunlar bulunmaktadır. Mera amenajmanına yeterince dikkat edilmemekte, hayvanlar zamanından çok önceleri meralara çıkarılmakta, meralar kapasitelerinin çok üstündeki sayıda hayvanla otlatılmakta, münavebeli otlatma yapılmamakta, meralar uygun hayvan türü ile otlatılmamaktadır. Bunların sonucu olarak bölge meralarının kalitesi azalmaktadır. Bölgedeki meraların büyük kısmında ulaşım sorunları bulunmaktadır.</p> <p>Öte yandan meralarda hayvan barınaklarının ve çobanların konaklayacakları mekanların bulunmayışı, işletmeleri çoban istihdamı konusunda sıkıntıda bırakmaktadır. Meralarda hayvanlar için yeterli içme suyunun bulunmaması bir başka sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bütün bu sorunlar, meraların verimli kullanımına engel teşkil etmektedir.</p> <p>Bu bağlamda bölge genelinde kalitelerini yitiren çayır-meraların verimli ve kaliteli yem üretim kapasitelerine yeniden ulaşabilmeleri için ıslah edilmeleri, sonrasında ise ağır ve erken otlatma baskısının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Türkiye'de mera alanları 1940'lı yıllarda 46.5 milyon ha, iken 2009'da 14.6 milyon ha kadar gerilemiştir. Türkiye'de hayvan başına düşen mera alanı ve birim mera alanına düşen hayvan sayılarına bakıldığında, 1940 yılında bir büyükbaş hayvan birimi (BHB) için 3.38 ha mera alanı düşerken, 2009 yılında bu oran 1.24 ha düşmüştür.</p>

<p>Faaliyetler</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mera Islah ve Amenajman Çalışmalarının Artırılması <p>Ülkemizde uygulanan 4342 sayılı Mera Kanunu ve kanun kapsamında yönetmeliklerle meraların kullanımı düzenlenmektedir. Her ilde söz konusu kanun kapsamında oluşturulan mera komisyonları başkanlığında mera alanlarının tespit, tahdit, tahsis ve ıslah çalışmaları yürütülmektedir. Meraların daha verimli kullanımı için mera amenajman kurallarına daha fazla uymayı sağlayacak tedbirlerin alınarak mera kalitesinin korunması gereklidir.</p> <p>Kalitesi azalmış meralarda mera ıslah çalışmalarına hız verilmesi, bu bağlamda, hayvanların barınacakları barınaklar ya da gölgelikler (sundurmalar) yapılması, su sorununun çözümü için hayvan içme suyu göletlerinin oluşturulması, su kuyuları açılması, hayvanların su gereksinimini karşılamaları için sıvatlar yapılması, mera döneminde üretilen sütün sağımından süt işleme tesislerine gönderilmesine varıncaya kadar süt soğuk zincirinin kurulması, portatif mandıralar kurulması, süt sağım makineleri, süt soğutma tankları temini, süt depolama mekanları oluşturulması gerekmektedir.</p> <p>Ayrıca, meralara ulaşımın daha rahat şekilde yapılması için mevcut yolların düzenli bakımlarının yapılması ve eksiği olan yerlerde yolların yapılması gerekmektedir. Yine çobanların sosyal yaşantılarını kolaylaştıracak şekilde, çayır-meralarda olumsuz hava şartlarından korunabilecekleri, su elektrik gibi temel ihtiyaçlarını daha kolay sağlayabilecekleri, oldukça pratik barınakların inşası çoban istihdam edememe sorununun çözümünde yardımcı olacaktır. Mera tahsisinin hayvan varlığına göre yeniden düzenlenmesi, bölgenin gerçeği olan göçer hayvancılık konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması gereklidir.</p>
<p>Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri

	<ul style="list-style-type: none"> • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler.
Proje Dönemi	2018-2023

7.6 Özet Proje Paketi 6

Projenin Adı	Örgütlenme Projesi
Projenin Amacı	<p>Doğu Anadolu Bölgesi hayvancılığında eksikliği en fazla hissedilen konuların başında gelen birlikte ve örgütlü hareket etme konusunda planlı programlı adımlar atılarak örgütlü hareket etmenin sağlanması, stratejik planlamaların yapılması, böylelikle girdi maliyetlerinin azaltılması, desteklemelerden daha fazla yararlanılması, markalaşmanın sağlanması, ürünlerin çok daha iyi şartlarda pazarlanması ve bölge ekonomisine olan katkılarının artırılması amaçlanmaktadır.</p>
Projenin Gerekçesi	<p>Bölgede yetiştiricilerin hayvancılıkla ilgili görüşleri alındığında yem ve diğer girdilerin çok pahalı olduğunu, ürettiklerini gerçek değerine satamadıklarını, dolayısıyla kar edemediklerini beyan etmektedirler. Hayvancılıkla uğraşan özellikle genç kesim artık hayvancılık yapmak istemediklerini sık sık dile getirmektedirler. İstatistiklerde bütün bunları doğrular niteliktedir. Bölgede özellikle gençlerin her geçen gün hayvancılıktan uzaklaştığı, doğup büyüdüğü köylerini terk ederek büyük şehirlere göç ettikleri, buralarda çok farklı işlerde çalışıp, çok zor şartlarda yaşamlarını sürdürdükleri, hayvancılığın köylerde artık yaşlı insanlar tarafından evin ihtiyacını karşılamak için yapılan bir uğraş halini aldığı görülmektedir.</p> <p>Bölgenin bir gerçeği olarak insanların birlikte hareket etme kültürü çok yetersizdir. Yetiştiricilerin büyük çoğunluğu hayvancılıkta girdi temini, üretim, pazarlama gibi bütün aşamalarda bireysel olarak hareket etmektedirler. Bölge genelinde yetiştiriciler girdi kalemleri içinde en büyük paya sahip olan kaba ve kesif yemi kendileri üretmeyerek çoğunlukla satın almaktadırlar. Bütün bu bireysel hareketler girdi maliyetlerine önemli bir yük getirmektedir. Öte yandan pahalıya ürettiklerini gerektiği gibi pazarlayıp satamadıkları için sürdürülebilir kar sağlamaları mümkün olmamaktadır.</p> <p>Hayvancılıkta yetiştiricilerin örgütlenme sorunu bölgeye has bir sorun olmayıp, Türkiye genelinde bu sorun yaşanmaktadır. Örgütlenme sorunu Türkiye’de üzerinde çok konuşulan, ancak bugüne kadar çözüme kavuşturulmayan bir konudur.</p> <p>Bölgede her ne kadar çeşitli üretici birlikleri ve kooperatifler bulunsada bu birlik ve kooperatifler maalesef üyelerinden aldıkları aidatlarla ayakta</p>

	<p>kalmaya çalışırken, üyelerinin sorunlarını çözme, onlara çeşitli haklar sağlama noktasında oldukça yetersizdirler. Bu durumda, hayvan üreticileri bir yandan üretim girdilerinin tedarikinde diğer yandan ürünlerini satarken fiyat belirleme hususunda güçlü aktör konumunda bulunamayıp, tedarikçilerin ya da ürünlerinin satışında ise aracılardan fiyat kararlarına boyun eğmek zorunda kalmaktadırlar.</p> <p>Birliklerin ve kooperatiflerin temel amacı üreticilerin organize olmasını ve pazarlık gücü kazanmasını sağlayarak, üreticileri araçlara ve işletmelere karşı haklarını koruyabilecek pozisyona getirmektir. Ancak, birliklerin sınırlı sayıda üreticiyle hareket etmesi ve geniş bir kesime yayılmamış olmaları nedeniyle etkinlikleri sınırlı kalmakta, pazarlık yapma ve fiyat belirleme gücü henüz bulunmamaktadır. Hayvancılığın ve bu sektördeki başarının sürdürülebilir olabilmesi için aracılardan etkinliğinin azaltılarak, pazarlık ve fiyatlandırma gücünün sivil örgütlenmeler aracılığıyla artırılması gerekmektedir.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Kooperatif ve Üretici Birliklerinin Örgütlenmeye Bağlı Olarak Kurumsal Kapasitelerinin Artırılması <p>Yapılan çalışmalarda en öne çıkan konulardan birisi de üreticilerin örgütlenme sorunudur. Özellikle büyükbaş hayvancılık üretiminde ileri düzeyde yer alan ülkelerin üreticilerinin etkin örgütlenme yapıları ile üretim yaptıkları ve rekabet ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda Doğu Anadolu Bölgesi üretim havzalarında faaliyet gösteren her bir kooperatif ve üretici birliklerinin kurumsal kapasitelerinin geliştirme çalışması acil olarak başlatılmalıdır. Bu kapsamda kar amacı gütmeyen her bir kooperatif ve üretici birliklerine <i>profesyonel danışmanlık hizmetleri</i> verilmelidir. Profesyonel danışmanlık hizmetleri aşağıda yer alan temel iş süreçleri başlıkları çerçevesinde değerlendirilmelidir.</p> <p>-Yönetim Kapasitesi Artırma Çalışmaları: Bu çalışma kapsamında öncelikle kurumun daha etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesi için kurumsal analiz çalışmaları başlatılmalı, iş akış süreçleri, iş fonksiyonları tanımları ve insan kaynakları kapasiteleri tespit edilmeli, bu analizlere bağlı olarak kurumsal stratejik plan hazırlanmalıdır. Her bir kurum günümüz rekabet şartlarına cevap verebilecek düzeyde profesyonel yöneticiler tarafından idare edilmeli, kırsal kalkınma, üretici refahı, verimlilik ve rekabet koşulları vizyonu ile hareket eden bir örgütsel yapı oluşturulmalıdır. Buna bağlı olarak kurumun denetim mekanizmasının etkin çalışması yönünde de adımlar atılmalıdır.</p>

	<p>-Üretim Süreçleri Geliştirme Çalışmaları: Bu çalışma kapsamında et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri üretimine yönelik olarak ölçek ekonomisinde azami ölçüde istifade edilmeli ve üretimde en önemli gündem maddesi olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, yem ve kaliteli hayvan materyali tedariki için etkin <i>tedarik zinciri yöntemi</i> teknikleri kullanılmalı ve bu konuda danışmanlık-eğitim verilerek kurumların bu yönde hareket etmeleri sağlanmalıdır.</p> <p>Diğer yandan tüm üretim süreçlerinde çağdaş üretim yönetimi ve teknolojilerinin kullanımı yönünde adımlar atılmalıdır. Eksik olan üretim teknikleri tespit edilmeli, gerek bu tekniklerin gerekse ihtiyaç olan teknolojilerin ve bu teknolojilere bağlı olarak ihtiyaç duyulan alet ve ekipmanların envanteri çıkarılmalıdır.</p> <p>-Pazarlama ve Satış Geliştirme Çalışmaları: Her bir havzada yer alan bu kurumlara yönelik pazarlama ve satış sistemi kurulmalı. Bu bağlamda etkin pazarlama tekniklerine bağlı olarak; pazarlama faaliyetlerinde kullanılan araçların etkinliği artırılmalı, dağıtım kanalları tek elden ve etkin olarak gerçekleştirilmeli, marka ve coğrafi işaret eksiklikleri giderilmeli ve kapasite fazlası üretim yapan havzalarda faaliyet gösteren kurumlar ihracat odaklı pazarlama faaliyetlerine başlamalıdır.</p> <p>-Kurumsal Finansal Kapasite Geliştirme Çalışmaları: Bu çalışma kapsamında, yine kurumsal analiz çalışmalarına bağlı olarak kurumların finansal kapasiteleri ortaya çıkarılması, finansa erişim, finansın kullanımı ve finansın değerlendirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır. Özellikle finansa erişim (faizsiz kredi, teşvik, hibe, girişim sermayesi, melek finansman vs.) konusunda ilgili kurumlara destek verilmeli, mevcut sermaye eksikliğini gidermeye yönelik eğitim ve danışmanlık çalışmaları başlatılmalıdır. Ayrıca profesyonel düzeyde muhasebe sistemi ihdas edilmelidir.</p> <p>-İşbirliği/Güçbirliği Geliştirme Çalışmaları: Bu çalışma kapsamında kurumların diğer ilgili paydaşlar ile işbirliği çalışmaları gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda üniversite, eğitim kurumları, araştırma merkezleri ve ilgili diğer kamu kurumları ile işbirliği-güçbirliği çalışmaları behemehâl başlatılmalıdır.</p> <p>-Bilgi İşlem Teknolojilerinin Kullanımı Geliştirme ve Yaygınlaştırma Çalışmaları: Bu çalışma kapsamında kurumların yönetim ve örgütlenme kapasitelerinin daha etkin olarak gerçekleştirilmesi, kurumsal hafızanın muhafaza edilmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi için tüm iş süreçlerine (yönetim, üretim, pazarlama, finans, insan kaynakları vs.)</p>
--	--

	yönelik her kurumun kolaylıkla kullanabileceği bir yazılım-donanım sistemi geliştirilmelidir.
Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler
Proje Dönemi	2018-2023

7.7 Özet Proje Paketi 7

Projenin Adı	Geleneksel İşletmelerin Modern İşletmelere Dönüştürülmesi ve Geliştirilmesi (Gelişim-Dönüşüm) Projesi
Projenin Amacı	Modern üretim açısından yeterli şartları taşımayan küçük aile tipi işletmelerinin, <i>aynı zamanda ölçek ekonomisi de düşünülerek</i> , optimal büyüklüğe ulaşmalarını sağlayacak adımların atılması, hayvan yetiştirmede geleneksel yöntemler yerine modern yetiştirme tekniklerinin uygulandığı işletmelere dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Gerekçesi	<p>DAP bölgesinde faaliyette bulunan hayvancılık işletmelerinin büyük bir kısmı küçük aile işletmesi olarak geleneksel anlayışla kurulmuş, optimal işletme büyüklüğüne ulaşamamış, daha çok entansif hayvancılıktan ziyade çayır-mera veya yaylacılığa dayalı ekstansif hayvancılık yapan işletmelerdir.</p> <p>Bu işletmeler yeterli teknolojik donanıma sahip olmayan, yönetim, markalaşma, finansman, pazarlama gibi konularda profesyonel yaklaşımların olmadığı işletmeler durumundadırlar. Öte yandan, geleneksel yapıdaki bu işletmeler optimal büyüklükten uzak küçük işletmeler olduklarından; yem, aşı- ilaç ve diğer üretim girdilerinin tedarikinde başarılı olamadıklarından, bir yandan yetersiz ve bilinçsiz hayvan beslenmesine, diğer taraftan hastalıkların ve ölüm oranların daha fazla görülmesine neden olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak da işletmelerin üretim çıktıları (et, süt, döl vs.) verimliliği önemli oranda azalmaktadır.</p> <p>Bu tip işletmeler büyümenin sağlayacağı avantajlara sahip olamadıklarından nasıl büyüyeceklerini de bilememektedirler. Hatta, optimal büyüklükte olmamaya bağlı olarak ürettikleri ürünler düşük kalite ve miktarda gerçekleştiğinden bu ürünleri modern anlayışa uygun şekilde nasıl uygun fiyattan, uygun dağıtım kanalları aracılığıyla satacaklarını da bilememektedirler. Bu bağlamda, az ürettikleri için fiyat baskısı oluşturarak uygun fiyattan satamamak, uygun fiyattan satamadıkları için de daha yüksek düzeyde üretimi anlamlı bulamamak gibi olumsuz bir kısır döngüye girmektedirler. Örneğin, az miktarda süt ürettiklerinden bu az üretilmiş sütü uygun fiyattan satamamaktadırlar (fiyat avantajları bulunmamaktadır), sütün düşük fiyattan satılıyor olması nedeniyle de fazla miktarda üretimi planlamamaktadırlar. Bir başka ifadeyle, ürettiği üründen yeterli kazanım elde edemeyen işletmeler büyümek veya daha</p>

	<p>fazla üretme yönünde çaba sarf etmeyip mevcut durumunu koruyarak ayakta kalmaya çalışmaktadırlar.</p> <p>Bölge genelinde daha çok mera-çayır ya da yaylacılığa dayalı hayvancılık yapıldığı için mera dönüşünde bu hayvanların büyük bir kısmı düşük fiyattan bölge dışından gelen aracılara satılmaktadır. Bu nedenle , yetiştirilen hayvanların et ve sütleri bölgede işlenemediğinden bir yandan et ve süt işleyen tesislerin kurulmasını zorlaştırmakta ya da kurulu olanların ise düşük kapasiteyle çalışmasına neden olmaktadır. Diğer yandan ise et ve süt ürünlerinin üretilmesiyle elde edilecek katma değer in bölge dışına çıkması gibi bölgenin aleyhine bir durum oluşturmaktadır. Bütün bunlar, bölgede aile tipi geleneksel küçük işletmelerin dezavantajı olarak bölgenin rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilemekte ve bölgede hayvancılığın gelişmesi önünde engeller oluşturmaktadır.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Geleneksel Küçük Tip Aile İşletmelerinin Gelişim-Dönüşüm Çalışmalarının Başlatılması <p>Geleneksel küçük tip aile işletmeleri mera-çayır veya yaylacılığa dayalı hayvancılık işletmelerinde bakım, besleme ve verimlilik konularında istenilen başarı yakalanamadığından; modern alet-teçhizatla donatılmış, bakım ve beslemenin yılın on iki ayında dengeli şekilde yapılabileceği entansif hayvancılığa dönüşüm yönünde plan, politika ve mekanizmalar geliştirilmelidir. Bu bağlamda aşağıda yer alan gelişim-dönüşüm temel faaliyetleri gerçekleştirilmelidir.</p> <p>-Havzalara Yönelik Küçük Tip Aile İşletmelerinin Analizi: Bu analiz kapsamında her bir havzada faaliyet gösteren büyükbaş ve küçükbaş (et ve süt üretimi dahil) hayvancılık üretim birimleri analiz edilmeli ve öncelikli ihtiyaçlar tespit edilmelidir. Bu çalışma bir proje kapsamında hazırlanmalı ve etkin analiz yöntemleri ile değerlendirilerek raporlaştırılmalıdır.</p> <p>-Küçük Tip Aile İşletmeleri Çalışanlarına Yönelik Eğitim: Bu çalışma kapsamında aile işletmelerinde istihdam edilen herkese, fonksiyonel eğitim programları düzenlenmeli ve üreticiler sürekli eğitime tabi tutulmalıdır.</p> <p>-Küçük Tip Aile İşletmeleri İçin Ölçek Ekonomisine Kavuşmalarını Teşvik Edecek Örnek İşletmelerin İhdas Edilmesi: Her bir havzada özellikle büyükbaş hayvancılık yetiştiriciliğinde bölge şartlarına uygun örnek modern hayvancılık işletmeleri kurularak bölge yetiştiricisinin görerek kabullenmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda ilk etapta, ölçek</p>

	<p>ekonomisinde optimal büyüklük sayılan 150 başlık tam teşekküllü modern besi üretim tesisi ihdas edilmeli, bu tesiste modern yönetim-üretim teknikleri uygulanarak üretim yapılmalıdır. Bu tesis tıpkı bir <i>model fabrika</i> (üretim tesisi) örneği gibi tasarlanmalıdır.</p> <p>-Küçük Tip Aile İşletmeleri İçin Finansal Modelin Geliştirilmesi: Bu aşamada üreticilerin, mevcut işletmelerini yenileyebilmeleri ve dönüştürebilmeleri için ihtiyaç duyacağı kaynakların geliştirilmesi çalışmaları başlatılmalıdır. Bu bağlamda, ölçek ekonomisi de göz önüne alınarak en az 20 başlık bir işletme modeline geçilebilmenin-dönüşebilmenin maliyeti hesaplanmalı ve ihtiyaç duyulan finansal kaynak uzun vadeli faizsiz kredi ile finanse edilmelidir.</p>
Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler
Denetleyici Kurum	Kalkınma Bakanlığı
Proje Dönemi	2018-2023

7.8 Özet Proje Paketi 8

Projenin Adı	Hayvan Barınaklarının Modernizasyonu Projesi
Projenin Amacı	Barınakların hayvan sağlığı ve refahını, iş güvenliği ve kolaylığını sağlayacak şekilde modernizasyonun sağlanması böylelikle verimin ve kalitesinin artırılması amaçlanmaktadır.
Projenin Gerekçesi	<p>Hayvancılık işletmelerinde verimli, karlı ve sürdürülebilir bir hayvancılık için, genetik açıdan üstün, et ve süt verimi yüksek kültür ırkı hayvanlara sahip olmanın yanı sıra bu hayvanlar için uygun bakım ve besleme şartlarının sağlanması da aynı ölçüde gereklidir. Genetik açıdan uygun hayvanlardan arzu edilen verimlerin alınabilmesi, hayvan refahının ve sağlığının korunabilmesi için hayvanların yetiştirildiği çevrenin şartları da önem arz etmektedir. Bu çevresel şartlardan en önemlilerinden birisi de hayvan barınaklarıdır.</p> <p>Bölgedeki hayvan barınaklarının büyük bir kısmı hijyenik açıdan yetersiz, havalandırmanın uygun olmadığı, hayvanların yemlemesinin ve su ihtiyaçlarının zor şartlarda karşılandığı, işlerin tamamen insan gücüyle yapıldığı, teknolojik imkanların kullanılmadığı, hayvan refahı, iş sağlığı ve güvenliğinin yeterince uygulanmadığı bir yapıdadır. Böylesi bir yapıda yetiştirilen hayvanların verim kalitesi düşük olup, hastalıklar normalden çok daha fazla olmaktadır. Bu tür ahırlarda ve ağıllarda yetiştirilen buzağı ve kuzularda hastalıklar çok daha fazla görülmekte, büyüme hızı azalmakta ölüm oranları normal ortalamanın çok üstünde olmaktadır.</p> <p>Diğer yandan bölgede hayvan barınaklarının yem deposu, gübrelik, sağım hane, gibi yapılarında da önemli yetersizlikleri bulunmaktadır. Üretim için gerekli makineleşmede de yetersizlik olduğundan iş kolaylığı ve verimliliği de ikinci planda kalmaktadır.</p> <p>Bölgede karlı ve sürdürülebilir bir hayvancılık için barınakların modern bir barınakta olması gereken şekilde havalandırma, aydınlatma, hayvanların kolay yemlenmesini ve sulanmasını sağlayacak yapıda olmasının yanı sıra hayvan başına yeterli alan büyüklüğüne sahip olması gereklidir.</p>

<p>Faaliyetler</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hayvan Barınaklarının Yapımı ve Modernizasyonunda GTHB, Kalkınma Ajansları ve TKDK’nun Desteklerinin Artırılması <p>Bölgedeki barınakların anlatıldığı şekilde bir yapıya kavuşturulması, eksikliklerinin giderilmesi için destek mekanizmaları geliştirilmelidir. Bu bağlamda bir yandan mevcut barınakların rehabilite edilmesi konusunda destekler verilmeli, diğer yandan modern barınakların yapımı için hayvan yetiştiricileri desteklenmelidir. Hatta, bölgenin iklim ve coğrafik koşulları dikkate alınarak farklı büyüklükte işletmeler için büyüklükleri farklı olan Tip Barınak Projeleri hazırlanarak bu projelerin uygulanması sağlanmalıdır.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca uygulanan DAP projeleri kapsamında Ahır ve Ağıl yapımlarında %50 hibeli projeler uygulanmaktadır. Bu projeler sayesinde bölgede önemli sayılabilecek sayıda modern süt ve besi sığırı işletmesi kurulmuş ve kurulmaktadır. Bugün itibarı ile DAP projelerine yetiştiricilerin ilgisi oldukça fazladır. Ancak desteklenen proje sayısı yetersiz kalmaktadır. Sorunun çözümü için daha fazla sayıda projenin desteklenmesi için Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca daha fazla fon sağlanmalıdır.</p> <p>Bölgede TKDK kurumu tarafından IPARD projeleri ile sağlanan desteklerle modern hayvancılık işletmelerinin yapılması mümkündür. Ancak yetiştiriciler IPARD projelerinin prosedürlerinin oldukça ağır ve karmaşık olmasından yakınmakta bu projelere mesafeli davranmaktadırlar. TKDK IPARD projelerine, daha çok sayıda yetiştiricinin daha kolay başvurmasını sağlayacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır. Bölge yetiştiricilerinde proje yazma kültürü gelişmediğinden Valilikler veya Kaymakamlıklar bünyesinde proje ofisleri oluşturularak yetiştiricilere yardımcı olunması sorunun çözümünde büyük katkılar sağlayacaktır.</p> <p>Geçmişte SERKA, KUDAKA, DAKA, FIRAT kalkınma ajansları aracılığıyla bölgede örnek teşkil edecek büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yaygınlaştırılması yoluyla süt ve besi sığırcılığı sektöründe kümelenmenin desteklenmesi ve sektörün rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi amacıyla proje çağrılarında çıkmıştır. Bu projelerle bölgede çok sayıda mevcut barınakların fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi ile makine ve ekipman ihtiyaçlarının giderilmesi, büyükbaş sığırcılık işletmelerinin hayvan varlığı, üretim miktarı ve verimliliklerinin artırılması, fiziksel altyapılarının geliştirilmesi, bölgede örnek oluşturacak, sürdürülebilir ölçek büyüklüğünde yeni büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması mümkün olmuştur. Ancak TKDK</p>
---------------------------	--

	<p>IPARD projeleri ile birlikte hayvancılık projelerinde çağrılara çıkılmamıştır. Geçmişte Kalkınma Ajansları aracılığıyla oldukça büyük katkılar sağlayan bu projelerin tekrar uygulamaya sokulması büyükbaş hayvancılığın gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır.</p> <p>Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) kapsamında projeler aracılığıyla yeni hayvancılık işletmelerinin kurulması, var olanların modernizasyonu, makine ekipman temini ile hayvancılığın geliştirilmesi için katkı sağlanmaktadır. Bölgedeki yetiştiriciler TKDK projelerini başvurusu zor projeler olarak gördüklerinden KKYDP projelerini tercih etmektedirler. KKYDP yeni işletme yapılabilmesi konusundaki sınırlandırılmaların kaldırılması ve DAP illerinin tamamında bu projelere başvuru yapılabilmesinin yolunun açılması gerekmektedir.</p>
Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler
Proje Dönemi	2018-2023

7.9 Özet Proje Paketi 9

Projenin Adı	Ürün Katma Değerinin Artırılması Projesi (Pazarlama ve Markalaşma vb.)
Projenin Amacı	Doğu Anadolu bölgesinde üretilen et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünlerinin katma değerini artıracak, yetiştiricilerin ürettiklerinin hak ettiği şekilde pazarlanmasını sağlayacak şekilde düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır.
Projenin Gerekçesi	<p>Doğu Anadolu Bölgesinin iklim ve topoğrafik koşullarının bitkisel üretimi sınırlandırması, rakımın yüksekliği, yem bitkisi üretiminin yapılması, geniş çayır-mera alanları, yüksek rakımlı platoları ve dağ silsileleri arasında yer alan geniş vadi tabanları, bitki florasının zenginliği, doğal su kaynakları, hayvancılık kültürünün varlığı, sosyo-ekonomik olarak değerlendirildiğinde genelde tarımda hayvancılığı ön plana çıkarmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi ülkemizin doğal yapısı bozulmamış en önemli merkezlerinden biridir. Gerek hayvansal ürünleri gerekse de bitkisel florası bunun açık bir örneğidir.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde üretilen et ve et ürünleri, süt ve süt ürünlerinin kalitesi yüksek ancak katma değeri düşük düzeydedir. Ürünlerin katma değerlerinin düşük olmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Her şeyden önce bölgedeki hayvan yetiştiricileri hayvancılığı bir meslek olarak görmeyip, evin ihtiyacını karşılamak amacıyla yapmaktadırlar.</p> <p>Hayvancılıkta modern yetiştirme teknikleri yerine atadan-dededen geldiği şekliyle alışkanlıklara dayalı geleneksel yöntemler kullanılmaktadır. Yetiştiriciler hayvan sağlığı, bakımı, beslenmesi konularında da yeterli bilgiye sahip değildirler. Bölgede genç nüfusun göç etmesinden dolayı hayvancılık artık yaşlıların yaptığı bir uğraşı halini almıştır. Yaşlılarda geleneksel üretime sıkı sıkıya bağlı olup yeniliklere çokta açık değildirler. Hayvansal ürünlerin katma değerinin yüksek olması, yüksek fiyattan pazara sunulması ve karlılığın artması için, et ve sütün işlenmeden satılması yerine peynir, yoğurt, yağ, ayran, dondurma, kavurma, salam, sosis, sucuk gibi ürünlere dönüştürülerek satılması gerekmektedir. Bunu sağlamak için gerekli et ve süt işleme tesislerinin kurulması var olanların ise daha kapasiteli çalışması için tedbirler alınması gerekmektedir. Yöreye özgü geleneksel hayvansal ürünlerin (<i>Kars kaşarı, Erzincan Tulumu, İspir kurun peyniri, kuru kaymak, Van otlı peyniri, Erzurum civil</i></p>

	<p><i>peyniri, Bingöl kavurması, Erzurum Sucuğu vb.)</i> üretimi ve çok daha iyi şartlarda pazarlanması için çalışmalar yapılmalıdır.</p>
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> • Hayvansal Ürünlere Yönelik Pazarlama Master Planı Çalışması <p>Doğu Anadolu Bölgesinde üretilen hayvansal ürünlerin katma değerini artırmak için pazarda talep gören yöresel, doğal ve organik hayvansal ürünlerin üretildikten sonra işlenmesi ve ondan sonra pazarlanması gerekmektedir. Pazarlama çalışmaları bir stratejik plan disiplini altında yürütülmeli ve değer zinciri dikkate alınarak üretilen ürünün Ar-Ge çalışmaları da göz önüne alınarak özgün pazarlama stratejilerine bağlı master plan hazırlanmalıdır. Nitekim bu tür ürünlerin yöreye özgü farklılık oluşturarak üretilebilmesi için Ar-Ge çalışmalarının üniversitelerle ve diğer kurumların laboratuvar olanaklarının kullanılarak yapılması gerekmektedir.</p> <p>-Et ve Et Ürünleri/ Süt ve Süt Ürünleri Markalaşma Destek Programı: Bölgede üretilen ürünlerin markalaşması için gerekli destekler sunulmalıdır. Halihazırda var olan markaların da değerlerinin artırılması yönünde destek programları hazırlanmalı ve markalar güçlendirilmelidir. Ayrıca bölgede üretilen et ve süt ürünlerinin katma değerlerini artırabilmek için markalaşma destek programı kapsamında coğrafi işaret, reklam, internet sitesi vs. gibi çeşitli markalaşma tekniklerine bağlı olarak geliştirme destek programı başlatılmalıdır.</p> <p>-Doğal ve Organik Ürünler Markalaşma ve Sertifikasyon Destek Programı: Birçok Avrupa ülkesinde özellikle İtalya ve Fransa gibi ülkelerde üretilen tarımsal ürünün kalitesi ile üretildiği arazinin yüksekliği arasında pozitif ilişki kurularak yüksek arazide ve dağlık bölgelerde üretilen ürünler pazarda daha yüksek değerlerden satılmaktadır. Bu ilişki yapılan çok sayıda bilimsel çalışma ile de ispatlanmıştır. Rakım yükseldikçe dağlık bölgelere çıkıldıkça nüfus yoğunluğunun azalmasına bağlı olarak doğallık artmakta, kimyasalların ve sentetik ürünlerin kullanımı dolayısıyla çevre kirliliği azalmaktadır. Bunun sonucu olarak da ürün kalitesi doğal olarak artmaktadır. Yüksek rakıma sahip yerler daha serin iklime sahiptir. Bu yerlerde bitkilerde olgunlaşma yavaştır, sap yerine yaprak oranı artar ve yapısal maddelerin yerine daha çok soğuğa dayanıklılık için biriktirilen eriyebilir şekerler ile protein birikimi yükselir. Bu özellikler otların hayvanlar için daha lezzetli olmasını sağlar. Gece sıcaklıklarının düşük olması bitkilerde üretilen fotosentez ürünlerinin tüketimini azaltmaktadır. Serin ve yüksek rakımlı yerlerde gündüz üretilenin az bir kısmı gece tüketilmekte çoğunluğu eriyebilir</p>

	<p>karbonhidrat olarak depolanmaktadır. Bu nedenledir ki yüksek rakımlı yaylalar ve kutuplara yakın bölgelerde yem bitkilerinin besleme değeri daha yüksektir. Bu bağlamda, bölgede üretilen bu tür ürünlerin analizi yapılarak doğal ve/ veya organik ürün olarak markalaşma ve sertifikasyon çalışmaları başlatılmalıdır.</p>
<p>Uygulayıcı/ Destekleyici Kurum ve Kuruluşlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler
<p>Proje Dönemi</p>	<p>2018-2023</p>

7.10 Özet Proje Paketi 10

Projenin Adı	Bölgeye Yönelik Spesifik Bakteriyel, Viral ve Paraziter Aşı Üretim Projesi
Projenin Amacı	Bölge hayvancılığında hastalık ve ölüm oranlarının azaltılmasını sağlamak, koruyucu hekimlik hizmetlerini çok daha etkin kılabilmek için, bölgede bir Ar-Ge ve aşı üretim merkezi kurmak suretiyle bölgeye spesifik bakteriyel, viral ve paraziter aşılarda geliştirilip üretilmesi amaçlanmaktadır.
Projenin Gerekçesi	<p>Doğu Anadolu Bölgesinde hayvanlarda görülen hastalık ve ölüm oranları Türkiye'nin diğer bölgelerine göre daha yüksektir. Bunun temel sebepleri arasında koruyucu hekimlik hizmetlerinin, bakım ve beslemenin yeterli olmayışı, barınak şartlarının kötü olması gibi birçok etken etkili olmaktadır. Bu bağlamda, bölgede hayvan varlığı içinde melez ve kültür ırkı hayvanların oranının her geçen gün artması, bu hayvanların olumsuz çevre ve barınak şartları ile bakım ve besleme şartlarından çok daha fazla etkilenmesi, bölgede koruyucu hekimlik hizmetlerinin çok daha iyi yapılmasını zorunlu kılmaktadır.</p> <p>Son yıllarda Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hastalıklarla çok daha etkin mücadele etmek, hayvan ölümlerini çok daha düşük düzeylere çekmek amacıyla aşılama çalışmalarına büyük önem verilmiştir. Bu çabaların sonucu olarak ta hastalık ve ölüm oranlarında azalmalar olmuştur. Ancak ülkemizde üretilen veya ithal edilen aşılarda genel olarak belli başlı etkenlere yönelik olarak üretilmesi, zamanla bu aşılara karşı direncin gelişmesi veya hastalık etkeni bakterilerin, virusların mutasyona uğraması, hastalık etkenin öngörülmeyle farklı suşlarının hastalık oluşturmaları sonucunda aşılarda çalışmayabilmekte, koruyucu hekimlik hizmetleri aksayabilmektedir.</p> <p>Yapılması gereken bölgede sahadan izole edilen etkenlere yönelik spesifik aşılarda üretilerek, bu aşılarda çok daha etkili koruyucu hekimlik hizmetlerinin sağlanması, hastalıkların önlenmesi, hayvan ölümlerinin azaltılması ve verimliliğin artırılmasıdır.</p> <p>Ülkemizde hayvancılığı gelişmiş bölgelerde aşılama daha çok yetiştiricilerin kendisi tarafından yapılırken, Doğu Anadolu Bölgesinde ise büyük çoğunlukla devlet eliyle yapılmaktadır.</p>

<p>Faaliyetler</p>	<ul style="list-style-type: none"> Bölgede Akredite Teşhis Laboratuvarının Kurulması <p>Doğu Anadolu Bölgesinde Erzurum ve Elazığ illerinde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Veteriner Kontrol Araştırma Enstitüleri, bakteriyel, viral ve paraziter hastalıkların tanısı konusunda bölgeye hizmet vermektedirler. Bölgede hastalıkların görülme ve ölüm oranları diğer bölgelere göre daha yüksek olması nedeniyle söz konusu Veteriner Kontrol Araştırma Enstitüleri çok yoğun tempodan dolayı zaman zaman hizmet verme konusunda zorlanmaktadırlar.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde Atatürk Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Bingöl Üniversitesi Veteriner Fakültelerinin işbirliği içerisinde bir teşhis laboratuvarının kurulması bölgede hastalıkların teşhisinin çok daha etkin ve hızlı yapılmasını sağlaması yanında, Veteriner Kontrol Araştırma Enstitülerinin yükünü hafifletecektir, Teşhis laboratuvarının kurulmasından sonra, Doğu Anadolu Bölgesi illerinde gerek kamu gerekse özel sektördeki Veteriner hekimlerin bilgilendirilme ve hizmet içi eğitimleri yapılarak, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarında görülen bakteriyel, viral ve paraziter hastalıkların laboratuvar aracılığıyla tanısının çok daha kısa sürede yapılması, sonrasında ise çok daha etkin bir tedavi yapılması, hayvan kayıplarının olabildiğince azaltılması mümkün olabilecektir. Kurulacak teşhis laboratuvarında hastalıkların teşhisinin en kısa sürede ve en doğru şekilde yapılacak olması, yine antibiyogram ve gerekli testlerin yapılarak en uygun ilaçlarla en etkin tedavinin uygulanacak olması, gereksiz ilaç kullanımını azaltarak, tedavi masraflarını düşürecektir.</p> Bölgede Ar-Ge ve Aşı Üretim Tesisinin Kurulması <p>Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından hayvan sağlığının korunması ve koruyucu hekimlik konusunda çok önemli hizmetler verilmektedir. Aşılama çalışmaları titizlikle sürdürülmektedir. Ancak aşı üretiminde ülke genelinde tespit edilen etkenlere karşı genel aşılar üretilmektedir. Yine ithal edilen aşılarla belli başlı etkenlere karşı üretilmiş aşılardır.</p> <p>Doğu Anadolu Bölgesinde Atatürk Üniversitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi, Fırat Üniversitesi ve Bingöl Üniversitesi Veteriner Fakültelerinin bilimsel alt yapılarının ve yetişmiş akademik elemanlarının işbirliğinde bir ar-ge ve aşı üretim tesisinin kurulması, bu sayede bölgeye hatta işletmelere spesifik aşıların üretilmesi,</p>
---------------------------	---

	<p>büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta koruyucu hekimlik hizmetlerinin çok daha etkin yapılmasını sağlayacaktır.</p> <p>Merkezin kurulmasında sonra Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile bölgedeki Veteriner Fakülteleri arasında işbirliği oluşturulması, ilgili uzmanlar ve teknik elemanlarca sahada ar-ge çalışmalarının yapılması, sahadan izole edilen bakteriyel viral ve paraziter etkenlere karşı bölgeye spesifik bakteriyel, viral ve paraziter aşılarda üretilerek, aşılama kullanılması, hayvan sağlığının çok daha etkin bir şekilde korunmasına yol açacaktır. Bölgede bu sayede yapılacak etkin ve doğru bir aşılama programı ile hastalıkların, ölüm oranlarının azaltılması, tedavi masraflarının düşürülmesi mümkün olabilecektir. Ar-ge ve aşı üretim merkezi sayesinde hayvancılığı gelişmiş birçok ülkede olduğu gibi bölgedeki hayvancılık işletmelerine spesifik özel aşılarda üretmekte mümkün olabilecektir.</p>
Destekleyici Kurum	<ul style="list-style-type: none"> • Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı • DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı • Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) • Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) • Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) • FIRAT Kalkınma Ajansı (FKA) • Bölge Üniversiteleri • Belediyeler • Borsalar • Ticaret Sanayi Odaları • Araştırma Enstitüleri • Damızlık Birlikleri • Üretici Birlikleri • Kooperatifler
Proje Dönemi	2018-2023